

CZECZENIA I KAUKAZ PÓŁNOCNY

- Bezpieczeństwo i sytuacja praw człowieka
- Przemoc i nadużycia w konfliktach wewnętrznych
- Tortury
- Porwania i wymuszone zaginięcia
- Grupy narażone na szczególne ryzyko naruszeń praw człowieka
- Sytuacja kobiet
- Alternatywa ucieczki wewnętrznej

Temat opracowania

- Bezpieczeństwo i sytuacja praw człowieka
- Przemoc i nadużycia w konfliktach wewnętrznych
- Tortury
- Porwania i wymuszone zaginięcia
- Grupy narażone na szczególne ryzyko naruszeń praw człowieka
- Sytuacja kobiet
- Alternatywa ucieczki wewnętrznej

Data opracowania

7 stycznia 2016 r.

Numer opracowania

CZE_FAMI_2016(01)_I 2016



UNIA EUROPEJSKA
FUNDUSZ AZYLU,
MIGRACJI I INTEGRACJI

Bezpieczna Przystań

Opracowanie przygotowane w ramach projektu *Prawnicy Uchodźcom 2* współfinansowanego ze środków Programu Krajowego Funduszu Azylu, Migracji i Integracji oraz budżetu państwa.

Autor: Marta Szczepanik (Helsińska Fundacja Praw Człowieka)

Niniejsze opracowanie zostało przygotowane w oparciu o publicznie dostępne źródła informacji. Ze względu na ograniczony czas przeznaczony na zebranie materiałów opracowanie może nie zawierać wszystkich informacji dotyczących danego zagadnienia.

Bezpieczeństwo i sytuacja praw człowieka

Od połowy lat 2000-ych nastąpiła zmiana polityki azylowej w wielu krajach Europy zachodniej, polegająca na bardziej restrykcyjnym podejściu do udzielania ochrony międzynarodowej osobom pochodzącym z Kaukazu Północnego. Miało to związek ze zmianami, które nastąpiły w tym okresie w Czeczenii. Rzeczywiście, poczynione zostały pewne postępy w wielu dziedzinach, w tym w zakresie bezpieczeństwa i walki z terroryzmem. Oficjalnie państwowa operacja antyterrorystyczna w Czeczenii dobiegła końca w kwietniu 2009 roku.

Poprawa stanu bezpieczeństwa w republikach kaukaskich nie spowodowała jednak znaczącej poprawy sytuacji praw człowieka. Organizacje praw człowieka, m.in. Amnesty International, regularnie otrzymują informacje o pozasądowych egzekucjach, wymuszonych zaginięciach, torturach, znęcaniu się i bezprawnej detencji¹. Takie naruszenia stanowią często część nadal prowadzonych działań antyterrorystycznych i są popełniane przez członków sił bezpieczeństwa w Czeczenii i pozostałych republikach. Działania prowadzone są w tajemnicy, a przedstawiciele sił bezpieczeństwa nie są za nie publicznie odpowiedzialni. Często trudno jest ustalić, czy działania są zgodne z prawem, to znaczy, czy mają podstawę prawną w postaci np. uzasadnionych podejrzeń. Amnesty International otrzymuje regularne informacje wskazujące, że ściganie osób podejrzanych o przynależność do nielegalnych formacji zbrojnych jest całkowicie arbitralne².

Władze rosyjskie w zasadzie nie prowadzą dochodzeń ani nie ścigają sprawców nadużyć, w szczególności, gdy zamieszane są w nie przedstawiciele władz regionalnych. Potwierdzone są przypadki, w których siły bezpieczeństwa Czeczenii, pod bezpośrednią kontrolą rządu Ramzana Kadyrova, były zaangażowane w przypadki zbiorowego karania osób oskarżonych lub rzekomo powiązanych z działalnością terrorystyczną oraz członków ich rodzin. Władze czeczeńskie nie zapewniają bezpieczeństwa obrońcom praw człowieka³.

Według stanu na koniec 2013 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał ponad 200 wyroków uznających Rosję odpowiedzialną za poważne naruszenia praw człowieka w Czeczenii. Co najmniej trzy z tych spraw dotyczą naruszeń, jakich dopuściły się organy ścigania pod faktyczną kontrolą Kadyrova. Choć Rosja nadal płaci wymagane zadośćuczynienia ofiarom, to ignoruje pozostałe elementy wyroków, nie prowadząc skutecznych dochodzeń i nie pociągając sprawców do odpowiedzialności. W październiku 2013 r., gdy Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł w sprawie *Abdulkhanov i inni przeciwko Rosji*, rosyjskie władze po raz pierwszy w sprawie dotyczącej konfliktu zbrojnego w Czeczenii przyznały, że doszło do naruszenia prawa do życia⁴.

¹ Amnesty International, *Personnes originaires du Caucase du Nord en quête d'une protection internationale: appréciation d'Amnesty International*, November 2015, <http://www.refworld.org/docid/565457c44.html>, dostęp: 28.12.2015.

² *Ibid.*

³ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2014 - Russia*, 25 June 2015, <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2014/eur/236570.htm>, dostęp: 29.12.2015.

⁴ Human Rights Watch, *World Report 2014: Russia*, 2014, <https://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/russia>, dostęp: 05.01.2016.

Przemoc i nadużycia w konfliktach wewnętrznych na Kaukazie Północnym

W republikach Kaukazu Północnego nadal powszechna jest przemoc, napędzana przez separatyzmy, konflikty etniczne, działania grup dżihadystów i bojowników, wendety, przestępczość, bezkarność sił bezpieczeństwa i aktywność terrorystów. Według informacji podawanych przez portal Kavkazkiy Uzel w ciągu 5 lat (od 2010 do początków 2015 r.) odnotowano 5 816 ofiar konfliktów zbrojnych (zarówno rannych i zabitych)⁵. Liczba ofiar sukcesywnie maleje (w 2010 r. odnotowano 1705 ofiar, a w roku 2014 – 525), jednak według obrońców praw człowieka w tym regionie, utrzymuje się nadal na wysokim poziomie, szczególnie w Dagestanie i Czeczenii. Dagestan, gdzie ma miejsce ponad 60 procent wszystkich przypadków przemocy, jest pod tym względem nadal najbardziej niebezpiecznym obszarem. Lokalne media łączą skalę przemocy w Dagestanie z działaniami islamskich bojowników stosujących metody kontynuowane od czasu wojen czeczeńskich, jak również z wysokim poziomem przestępczości zorganizowanej w regionie⁶.

Według danych Departamentu Stanu USA, w ciągu 2014 r. na Kaukazie Północnym zginęło 3 dziennikarzy⁷.

Powszechne są doniesienia, że niewspółmierne używanie siły przez służby bezpieczeństwa doprowadziło do licznych zgonów lub zaginięć oraz że władze nie ścigają ich sprawców, jak w przypadku operacji w wiosce Vremenny. 18 września 2014 r. służby bezpieczeństwa przeprowadziły operację antyterrorystyczną w miejscowości Vremenny w Dagestanie blokując całkowicie możliwość wjazdu lub wyjazdu z wioski. 19 września funkcjonariusze z użyciem przymusu przeszukali domy wszystkich mieszkańców wioski, przesłuchiwali zamieszkałych w niej mężczyzn, a następnie nakazali im opuścić miejscowość na czas operacji, która potrwała kilka tygodni. W tym czasie pozostałym mieszkańcom nie wolno było opuszczać domów, a przedstawicielom mediów i działaczom praw człowieka nie pozwolono na wjazd do miejscowości. Ponadto siły bezpieczeństwa zatrzymały czterech mężczyzn, którzy zostali przewiezieni w nieznane miejsce. Dwaj z nich zostali zwolnieni w ciągu tygodnia od zatrzymania, kolejny został zwolniony w grudniu, ale wg stanu na koniec grudnia 2014 r. miejsce pobytu czwartego, Sultanbega Khafizova było nieznane jego rodzinie. Żadne śledztwo w sprawie tego zaginięcia oraz innych nadużyć wobec ludności cywilnej, które miały miejsce podczas operacji w Vremenny nie zostało wszczęte do końca 2014 r.

Władze w Czeczenii stosują prawo, które mówi o odpowiedzialności krewnych za szkody powstałe w wyniku zamachu bądź ataku, które obrońcy praw człowieka krytykują jako zbiorowe karanie. Palenie domów podejrzanych bojowników oraz groźby spalenia są nadal często stosowane przez czeczeńskiego przywódcę Ramzana Kadyrowa w celu wymuszenia przyznania się, a także żeby przekonać rodziny domniemanych bojowników do wydania swoich krewnych organom ścigania. Według doniesień miejscowych organizacji, w dniach 7-10 grudnia 2014 r. zostało spalonych w sumie siedem domów członków rodzin znanych bojowników w zbiorowym odwecie za zamachy dokonane w Groznm 4 grudnia przez dżihadystyczne ugrupowanie Emirata Kaukaskiego. W ataku na punkt kontrolny policji zginęło 14 funkcjonariuszy policji i służby bezpieczeństwa, a 36 zostało rannych. W dniu 5 grudnia,

⁵ Kavkazkiy Uzel, *Over five years, the "Caucasian Knot" fixed 5816 victims of armed conflict in Northern Caucasus*, 17 February 2015, <http://eng.kavkaz-uzel.ru/articles/30859/>, dostęp: 04.01.2016.

⁶ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2014 – Russia*.

⁷ *Ibid.*

Kadyrow nakazał spalenie domów rodzin bojowników i wypędzenie ich wraz z rodzinami z Czeczenii. 10 grudnia, w poście na Instagramie, przywódca czeczeński oskarżył Igora Kalyapina, przewodniczącego Komitetu Przeciwko Torturom i członka Rady Praw Człowieka przy Prezydencie, o sponsorowanie ataków z 4 grudnia. W rezultacie 10 grudnia na konferencji prasowej w Moskwie Kalyapin został zaatakowany i obrzucony jajkami, a 13 grudnia nieznani sprawcy spalili groźne biuro jego organizacji. Następnie policja zatrzymała, bez postawienia zarzutów, dwóch pracowników, Sergeya Babinetza i Dmitra Dmitrieva i skonfiskowała urządzenia biurowe i dokumentację. Do końca 2014 r. nie zostało wszczęte śledztwo w tej sprawie⁸ (p. też s. 8).

Reżim Kadyrova brutalnie zwalcza wszelką opozycję wobec prezydenta. Na przykład, 28 listopada 2015 r. w miejscowości Bachi-Yurt, sąsiadującej z rodzinną wsią Kadyrova – Centoroy, zatrzymano kilkudziesięciu mężczyzn i młodych chłopców, w związku ze spaleniem przez nieznaną osobę portretu przedstawiającego krewnego Kadyrova. Osoby te wywieziono do sąsiedniej bazy wojskowej, gdzie sprawdzano ich dokumenty oraz zawartość telefonów komórkowych⁹.

Tortury

Stosowanie tortur ma miejsce w całej Federacji Rosyjskiej, a jest szczególnie częste na Kaukazie Północnym. W obecnej chwili nie istnieją żadne skuteczne środki zaradcze i mechanizmy ochrony dla ofiar tortur. W znacznej liczbie przypadków osób podejrzanych o członkostwo w nielegalnych grupach zbrojnych zgłaszanych Amnesty International, organizacja posiadała wiarygodne informacje, że dowody przeciwko nim były oparte przede wszystkim lub wyłącznie na „przyznaniu się do winy” lub „zeznaniach” wymuszonych torturami lub przymusem¹⁰.

Wymuszone przyznanie się do winy i zeznania są powszechnie stosowane jako podstawa do skazania za przestępstwa związane z działalnością nielegalnych grup zbrojnych. Miały miejsce także przypadki, w których oskarżeni podczas procesu wycofywali się ze swoich zeznań wskazując, że były one uzyskane przy użyciu tortur. Jednakże sądy często odmawiają uznania za niedopuszczalne dowodów z zeznań uzyskanych podczas tortur. Zgodnie z artykułem 235 ustęp 4 rosyjskiego Kodeksu postępowania karnego, przy wniosku o wyłączenie dowodu złożonym przez obronę, ciężar obalenia argumentów obrony spoczywa na prokuratorze¹¹.

Władze i sądy w Rosji systematycznie zaprzeczają istnieniu problemu tortur na terenie Federacji. Amnesty International odnotowuje, że poza powszechnymi torturami, na Kaukazie Północnym stosowana jest także przemoc seksualna, która tym torturom towarzyszy. Organizacja zaleca zarówno przedstawicielom instytucji azylowych, jak osobom reprezentującym uchodźców szczególną wrażliwość na znaki wskazujące na możliwą przemoc seksualną i zalecenie dodatkowych badań lekarskich i psychologicznych¹².

⁸ *Ibid.*

⁹ Kavkazkiy Uzel, *Жители Бачи-Юрта заявили о задержаниях в селе*, 28 ноября 2015, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/273340/>, dostęp: 05.01.2015.

¹⁰ Amnesty International, *Personnes originaires du Caucase du Nord en quête d'une protection internationale: appréciation d'Amnesty International*.

¹¹ *Ibid.*

¹² *Ibid.*

Siły zbrojne i jednostki policji w miejscach pozbawienia wolności znęcają się i torturują zarówno bojowników, jak i cywilów. 19 kwietnia 2014 r. Zuleikha Vozova, mieszkanka republiki Kabardo-Bałkarii złożyła w imieniu męża Bezana Ozova formalną skargę do Departamentu Śledczego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Republiki Kabardyno-Bałkarii (RBK), Rzecznika Praw Obywatelskich RBK, Centrum Praw Człowieka RBK i Centrum Praw Człowieka Memoriał. Ozova twierdziła, że 5 kwietnia lokalne organy ścigania zatrzymały jej męża w celu przesłuchania. Po kilku godzinach w areszcie funkcjonariusze Ministerstwa Spraw Wewnętrznych pobili go pałkami i torturowali przy użyciu wstrząsów elektrycznych przed zmuszając do przyznania się do winy. Władze nie otworzyły oficjalnego dochodzenia w związku z tą skargą¹³.

19 czerwca 2014 r. policja w Kabardyno-Bałkarii wkroczyła do domu Murata Kuasheva pod zarzutem, że jest on w posiadaniu granatów ręcznych i innej nielegalnej broni. Apet Kaishev, jego ojciec, poinformował, że 50 uzbrojonych mężczyzn przyjechało zaarrestować jego syna i groziło obydwu mężczyznom bronią maszynową. Policja zabrała Murata Kuasheva w nieznane miejsce, gdzie miał być torturowany przy użyciu kabla elektrycznego, aby wymusić fałszywe przyznanie się do pobicia policjanta; Kuashev twierdził, że wskutek pobicia doznał paraliżu nóg. W domu nie znaleziono broni, a formalne dochodzenie nie zostało otwarte przed końcem 2014 r.¹⁴

Porwania i wymuszone zaginięcia

Służby państwowe, bojownicy oraz osoby związane ze światem przestępczym nadal dokonują porwań na Północnym Kaukazie. Według prokuratora generalnego, w roku 2011 było ponad 2000 niewyjaśnionych zaginięć w regionie Kaukazu Północnego¹⁵. Według danych portalu Kavkazkiy Uzel, oficjalna lista osób zaginionych na Kaukazie Północnym zawierała w końcu 2013 r. 7 570 nazwisk¹⁶, a lokalni działacze twierdzili, że liczba osób zaginionych w Czeczenii była znacznie wyższa niż oficjalnie podano, potencjalnie może to być od 18.000 do 20.000 osób¹⁷. Pojawiają się doniesienia, że państwowe siły bezpieczeństwa na Kaukazie Północnym prowadzą operacji antyterrorystyczne, w rezultacie których dochodzi do zaginięć. Na przykład w dniu 6 lipca 2014 r., osiem mieszkańców wsi Maidanskoe, dystrykt Untsukul w Dagestanie, uznano za zaginionych po tym, jak siły bezpieczeństwa przeprowadziły specjalną operację antyterrorystyczną¹⁸.

W wielu przypadkach lokalne władze w Czeczenii udzielają rodzinom zaginionych niekompletnych lub wprowadzających w błąd informacji dotyczących stanu i miejsca pobytu zatrzymanych członków rodziny. Na przykład, w dniu 17 marca 2014 r., rodzina Magomeda Tokayeva zwróciła się do Centrum Praw Człowieka Memoriał o pomoc w odnalezieniu syna, który miał zostać uprowadzony przez funkcjonariuszy organów ścigania 22 stycznia. Ojciec Tokayeva twierdził, że zgodnie z informacjami, jakie rodzina otrzymała od władz, syn miał

¹³ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2014 – Russia*.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ Kavkazkiy Uzel, *Mukomolov: list of disappearances in Northern Caucasus has 7570 names, 4 October 2013*, <http://eng.kavkaz-uzel.ru/articles/25972/>, dostęp: 28.12.2015.

¹⁷ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2014 – Russia*.

¹⁸ *Ibid.*

zostać zabrany do aresztu w Groznych, ale kiedy tam przybył, policja nie miała ewidencji pobytu syna. Według stanu na koniec 2014 roku, nie było oficjalnego dochodzenia ani nie były dostępne inne informacje na temat sytuacji Tokayeva.¹⁹

W czerwcu 2014 r. w Centrum Praw Człowieka Memoriał wydało oświadczenie opisujące przypadek Alvi Abdurachmanova, mieszkańca Czeczenii, przetrzymywanego bez zarzutów i procesu w nieznanym miejscu przez ponad dwa lata (aresztowano go w 2012 r. za rzekomy rozbój i napad na funkcjonariuszy publicznych). Lokalni prokuratorzy wszczęli oficjalne postępowanie sądowe dopiero po 86 dniach po aresztowaniu Abdurachmanova po tym, jak centrum Memoriał złożyło publiczną skargę. W dniu 25 lutego 2014 r. sąd w Czeczenii uznał Abdurachmanova niewinnym domniemanego rozboju i napadu na funkcjonariusza, ale przywódca czeczeński Ramzan Kadyrow skrytykował decyzję sądu w prasie i Abdurachmanov zniknął dzień po komentarzach Kadyrowa²⁰.

W październiku 2015 r. na terenie Czeczenii zaginęli bracia Iskhak i Ismail Musliev, o czym ich rodzina powiadomiła Centrum Praw Człowieka Memoriał. Do domu w miejscowości Argun weszli nocą 28 października uzbrojeni funkcjonariusze w maskach na twarzach, którzy zabrali braci i wywieźli ich w nieznanym kierunku. Jeden z braci został później pokazany w materiale czeczeńskiej telewizji państwowej o mieszkańcach Argunu, którzy rzekomo planowali zamach na Kadyrowa, a później mieli być przez niego ułaskawieni. Materiał, wyemitowany 2 listopada 2015 r., opowiadał historię nieudanego zamachu na prezydenta. W obecności kamer telewizyjnych, sam Ramzan Kadyrow rozmawiał z mieszkańcami Argunu, którzy, według niego, padli ofiarą ekstremistycznej propagandy. Przedstawiciel organów ścigania mówił natomiast w nagraniu, że wszyscy zatrzymani zostali zwolnieni bez postawienia im zarzutów. Jednak jeden z krewnych braci Musliev powiedział korespondentowi portalu Kavkazkiy Uzel, że rodzinie do tej pory nie udało się ustalić, co stało się z Iskhakiem i Ismailem. Organy ścigania odmówiły korespondentowi informacji w sprawie braci²¹.

Między innymi o problemie wymuszonych zaginięć w republice traktuje filmowy dokument „Czeczenia, wojna bez śladów” [fr. *Tchéchénie, une guerre sans trace*] francuskiej dziennikarki Manon Loizeau z 2014 r.

Sytuacja kobiet

W październiku 2015 r. Russian Justice Initiative oraz Chechnya Advocacy Network przedłożyły Komisji ONZ ds. Statusu Kobiet alternatywny raportu na temat przestrzegania przez Rosję Konwencji ONZ w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet na Kaukazie Północnym²².

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Kavkazkiy Uzel, ПЦ "Мемориал": сегодня Верховный суд России приступит к рассмотрению дела Альви Абдурахманова, 10 июня 2014, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/244018/>, dostęp: 05.01.2016.

²¹ Kavkazkiy Uzel, Местонахождение братьев Муслиевых все еще не установлено, 13 ноября 2015, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/272487/>, dostęp: 05.11.2015.

²² Russian Justice Initiative, *Submission from Russian Justice Initiative and Chechnya Advocacy Network concerning the Russian Federation's compliance with the CEDAW Convention in the North Caucasus region*, CEDAW 62nd session, October 2015,

W swoim raporcie obrońcy praw człowieka zidentyfikowali cztery główne problemy w realizacji przez władze rosyjskie na Północnym Kaukazie zobowiązań wynikających z Konwencji: stosowanie zasad religijnych dotyczących sposobu ubierania się kobiet i dziewcząt, dyskryminację kobiet w stosunkach małżeńskich i rodzinnych, przemoc wobec kobiet i tolerancję dla tradycyjnych praktyk szkodliwych dla kobiet. Raport zawiera wybrane przykłady spraw rozpatrywanych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka oraz Komitet ONZ ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet. Na przykład, w sprawie *Timagova przeciwko Rosji* skarżąca Czeczenka twierdziła, że kara nałożona na byłego męża za używanie brutalnej przemocy wobec niej była niewspółmiernie łagodna. Sprawa *Bopkhoeva przeciwko Rosji*, odnosi się do Inguszetii i dotyczy zarzutu braku zbadania okoliczności, które doprowadziły do tego, że młoda kobieta zapadła w śpiączkę dwa miesiące po tym, jak została zmuszona do małżeństwa z agresywnym mężczyzną. Trzecia sprawa, z Czeczenii, pokazuje trudności przed jakimi staje kobieta, gdy próbuje uzyskać prawo do opieki nad własnymi dziećmi, nawet w przypadkach, gdzie jest jedynym żyjącym rodzicem. Powodem jest to, że wedle tradycyjnych zasad, tylko ojciec i jego rodzina mogą być prawowitymi opiekunami dziecka po rozwodzie lub po śmierci ich ojca²³. Według lokalnych tradycji również majątek pozostaje po rozwodzie wyłącznie w rękach mężczyzny. W rezultacie kobiety na Kaukazie Północnym rzadko dążą do uzyskania rozwodu, nawet jeżeli są ofiarami przemocy i nadużyć²⁴.

W ramach tzw. „kampanii skromności” ogłoszonej w 2007 roku przez prezydenta republiki czeczeńskiej Ramzana Kadyrova nakazano kobietom noszenie chust w miejscach publicznych (w tym w szkołach, na uniwersytetach oraz w urzędach). Kadyrov wypowiadał się również na temat możliwego wprowadzenia zakazu używania telefonów komórkowych przez kobiety w celu zapobieżenia ich „niestosowym” kontaktom z mężczyznami²⁵.

Inne problemy:

- Obrzezanie kobiet (FGM)

Zakaz praktyki obrzezania kobiet nie jest wprost uwzględniony w kodeksie karnym. Lokalne organizacje pozarządowe z Dagestanu odnotowywały przypadki FGM w niektórych wioskach na terenie republiki²⁶.

- Zabójstwa honorowe

Obrońcy praw człowieka podają, że zabójstwa honorowe kobiet w Czeczenii, Dagestanie i w regionie Północnego Kaukazu nadal mają miejsce²⁷. Są one jednak rzadko zgłaszane i z powodu społecznej zmywy milczenia mającej na celu tuszowanie takich przestępstw. Prasa donosi o średnio kilku zabójstwach honorowych w ciągu roku. Na przykład, w dniu 21 listopada 2014 r., policja w Dagestanie zatrzymała podczas kontroli drogowej mężczyznę, w

http://www.srji.org/upload/medialibrary/1a6/report-for-cedaw-rji-can_october-2015-final.pdf, dostęp: 04.01.2016.

²³ *Ibid.*

²⁴ US Department of State, Country Report on Human Rights Practices 2014 – Russia.

²⁵ *Ibid.*

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*

którego samochodzie znalazła ciało jego 21-letniej córki. Mężczyzna miał udusić swoją córkę, ponieważ uważał, że jej rozmowy z mężczyznami przyniosły wstyd rodzinie. W końcu 2014 r. mężczyzna był oczekiwany na proces z zarzutem morderstwa²⁸.

- Porwania dla ożenku i przymusowe małżeństwa

W niektórych częściach Północnego Kaukazu nadal praktykowane są porwania panien młodych, przymusowe małżeństwa (w tym z dziećmi) oraz poligamia. Zdarzały się przypadki, że mężczyźni, powołując się na starodawną lokalną tradycję, porywali i gwałcili młode kobiety, w niektórych przypadkach zmuszając je również do małżeństwa. W innych przypadkach skrzywdzone kobiety były odrzucane bez społeczności lokalną, ponieważ nie były już dziewicami i nie mogły, zgodnie z miejscowym zwyczajem, zawrzeć prawowitego małżeństwa. 31 października 2014 r. w okręgu stawropolskim, 19-letnia dziewczyna wyskoczyła z balkonu na trzecim piętrze w próbie ucieczki przed mężczyzną z Dagestanu, który porwał ją i zamierzał poślubić. Mężczyzna miał zabrać kobietę siłą do swojego pojazdu 23 października, a potem trzymać ją wbrew woli w mieszkaniu do 31 października, kiedy dziewczyna wyskoczyła z okna i została uratowana przez sąsiada mieszkającego piętro niżej. Policja wszczęła śledztwo w sprawie incydentu.²⁹

Grupy narażone na szczególne ryzyko naruszeń praw człowieka

Amnesty International zauważa, że pewne kategorie osób mogą być szczególnie narażone na łamanie praw człowieka w wypadku powrotu do Czeczenii, na Północny Kaukaz, czy nawet na teren Federacji Rosyjskiej w ogóle. Zagrożenia te dotyczą nielegalnego przetrzymywania, tortur i złego traktowania, wymuszonych zaginięć i innych poważnych naruszeń. Te szczególne kategorie osób to przede wszystkim jednostki podejrzane o przynależność do nielegalnych grup zbrojnych lub takie, które w przeszłości zostały uznane przez władze za członków takich grup (nawet jeżeli zostały uniewinnione), osoby zmuszone do współpracy z władzami, członkowie społeczności i grup, związanych z islamem mniej „konwencjonalnym” i bardziej „fundamentalistycznym”, opozycjoniści polityczni, niezależni dziennikarze oraz wszelkie osoby zajmujące krytyczne stanowisko wobec reżimu w Czeczenii i na Kaukazie Północnym, obrońcy praw człowieka i, w wielu przypadkach, także członkowie rodzin osób należących do tych grup³⁰.

Prezydent Czeczenii Ramzan Kadyrow często w lekceważący sposób wypowiada się na temat działaczy praw człowieka, a także im grozi. 1 marca 2014 r., Kadyrow nazwał Igora Kalyapina, szefa organizacji pozarządowej Komitet Przeciwko Torturom, „zdrajcą” a reprezentowane przez niego ofiary tortur „bandytami i narkomanami”. Po atakach terrorystycznych z 4 grudnia 2014 r. w Groznych, Komitet Przeciwko Torturom złożył wniosek do prokuratora generalnego w celu oceny zgodności z prawem gróźb spalania domów bojowników wypowiedzianych publicznie przez Kadyrowa. W następstwie tego wystąpienia organizacja znalazła się pod silną presją rządu³¹.

²⁸ *Ibid.*

²⁹ *Ibid.*

³⁰ Amnesty International, *Personnes originaires du Caucase du Nord en quête d'une protection internationale: appréciation d'Amnesty International.*

³¹ US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2014 – Russia.*

Sprawa Kutaeva

W dniu 20 lutego 2014 r. władze aresztowały czeczeńskiego obrońcę praw człowieka Ruslana Kutayeva za rzekome posiadanie heroiny z zamiarem sprzedaży. W opinii innych działaczy zarzuty zostały sfabrykowane przez władze w odwecie za działalność Kutayeva w zakresie praw człowieka. Podczas pobytu w policyjnym areszcie, Kutayev zgłaszał swym adwokatom, że funkcjonariusze reżimu Kadyrova bili go, poddawali wstrząsom elektrycznym i grozili wyrządzeniem krzywdy członkom jego rodziny, aby wymusić na nim przyznanie się do popełnienia zarzucanego przestępstwa. 2 marca 2014 r. Komitet Śledczy Czeczenii, ciało rządowe upoważnione do prowadzenia dochodzeń w sprawach karnych, otworzył wstępne dochodzenie w sprawie zarzutów, że Kutayev był torturowany. W końcu 2014 r. sprawa nadal się toczyła. W połowie marca 2014 r. rzecznik praw obywatelskich i szef prezydenckiej Rady Praw Człowieka wspólnie zwrócili się do Prokuratury Generalnej, o zgodę na transfer Kutayeva do innego regionu kraju, aby zapewnić mu bezpieczeństwo oraz o przeniesienie postępowania w sprawie jego tortur na szczebel federalny. Pomimo potwierdzenia przez naocznych świadków obrony na rozprawie w dniu 21 czerwca 2014 r. zeznań Kutayeva dotyczących znęcania się i przetrzymywania bez przyczyny, 7 lipca 2014 r. Kutayev został skazany na cztery lata więzienia i otrzymał roczny zakaz uczestniczenia w zgromadzeniach publicznych³².

Alternatywa ucieczki wewnętrznej

Zdaniem Amnesty International nie istnieje rzeczywista możliwość bezpiecznej relokacji wewnętrznej na terytorium Federacji Rosyjskiej dla osób pochodzących z Czeczenii i Północnego Kaukazu³³. Wobec realnego ryzyka prześladowań i innych form poważnych naruszeń ze strony władz w Czeczenii i innych republik Północnego Kaukazu, a także na całym terytorium Federacji Rosyjskiej, Amnesty International w chwili bieżącej nie uznaje takiego przesiedlenia za realną alternatywę dla ochrony międzynarodowej uchodźców pochodzących z tych obszarów³⁴.

Mieszkaniec Kaukazu Północnego zagrożony bezprawnymi działaniami ze strony aparatu państwa i jego przedstawicieli, nie będzie w stanie skorzystać ze skutecznej i trwałej ochrony na pozostałym terytorium Federacji Rosyjskiej, a zagrożenie pozostaje wysokie nawet w przypadku wyjazdu z kraju. Amnesty International otrzymywała sygnały o pewnej liczbie osób z Kaukazu Północnego, które poszukiwały schronienia w innych częściach Rosji i które następnie aresztowano, odesłano na Kaukaz i, pod zarzutami członkostwa w nielegalnej grupie zbrojnej, umieszczono w więzieniu, gdzie zostali poddani torturom i złemu traktowaniu. Podobnie, organizacji zgłaszano przypadki osób, które padły ofiarami wymuszonych zaginięć na Północnym Kaukazie, i które odnajdowały się znacznie później w więzieniach Moskwy, aresztowane w związku z podejrzeniami o członkostwo w nielegalnych grupach zbrojnych. Rodziny nie otrzymywały żadnych informacji odnośnie miejsca pobytu swoich krewnych, a zatrzymanych poddawano przesłuchaniom bez obecności adwokata³⁵. Z kolei o przypadkach wymuszonych zaginięć osób z Kaukazu w

³² US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2014 – Russia*.

³³ Amnesty International, *Personnes originaires du Caucase du Nord en quête d'une protection internationale: appréciation d'Amnesty International*.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ *Ibid.*

Moskwie mówili pracownikom HFPC podczas spotkania w Warszawie przedstawiciele Komitetu „Grazhdanskoye Sodeystve” – moskiewskiej organizacji pozarządowej, udzielającej pomocy uchodźcom i osobom wewnątrznie przesiedlonym³⁶.

Bibliografia

Amnesty International, *Personnes originaires du Caucase du Nord en quête d'une protection internationale: appréciation d'Amnesty International*, November 2015, <http://www.refworld.org/docid/565457c44.html>, dostęp : 28.12.2015.

Human Rights Watch, *World Report 2014: Russia*, 2014, <https://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/russia>, dostęp: 05.01.2016.

Kavkazkiy Uzel, *Кадыров сообщил о почти 500 примкнувших к ИГ чеченцах*, 22 ноября 2015, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/272947/>, dostęp: 28.12.2015.

Kavkazkiy Uzel, *Местонахождение братьев Муслиевых все еще не установлено*, 13 ноября 2015, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/272487/>, dostęp: 05.11.2015.

Kavkazkiy Uzel, *Mukomolov: list of disappearances in Northern Caucasus has 7570 names*, 4 October 2013, <http://eng.kavkaz-uzel.ru/articles/25972/>, dostęp: 28.12.2015.

Kavkazkiy Uzel, *Over five years, the "Caucasian Knot" fixed 5816 victims of armed conflict in Northern Caucasus*, 17 February 2015, <http://eng.kavkaz-uzel.ru/articles/30859/>, dostęp: 04.01.2016.

Kavkazkiy Uzel, *ПЦ "Мемориал": сегодня Верховный суд России приступит к рассмотрению дела Альви Абдурахманова*, 10 июня 2014, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/244018/>, dostęp: 05.01.2016.

Kavkazkiy Uzel, *Жители Бачи-Юрта заявили о задержаниях в селе*, 28 ноября 2015, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/273340/>, dostęp: 05.01.2015.

Russian Justice Initiative, *Submission from Russian Justice Initiative and Chechnya Advocacy Network concerning the Russian Federation's compliance with the CEDAW Convention in the North Caucasus region*, CEDAW 62nd session, October 2015, http://www.srji.org/upload/medialibrary/1a6/report-for-cedaw-rji-can_october-2015-final.pdf, dostęp: 04.01.2016.

US Department of State, *Country Report on Human Rights Practices 2014 - Russia*, 25 June 2015, <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2014/eur/236570.htm>, dostęp: 29.12.2015.

Dokument filmowy :

Loizeau, M., „Czeczenia, wojna bez śladów” [fr. *Tchéchénie, une guerre sans trace*], 2014 r., produkcja: Magneto Press.

³⁶ Spotkanie miało miejsce 17 grudnia 2015 r. w siedzibie HFPC.